

Relația erotică în romanele lui Marin Preda

Oana BOARU

Universitatea Româno-Americană

Rezumat

Relația erotică din romanele lui Marin Preda stă în mod cert sub semnul accidentalului care modifică fundamental viața individului. Aflat la răscrucea dintre drumuri, eroul lui Marin Preda se găsește în incapacitatea de a o lua într-o direcție, în imposibilitatea de a face o alegere. Ce se întâmplă cu el în acel moment decisiv? Interesant este faptul că aproape toți eroii predieni nu fac o alegere bună și vor fi nevoiți, ca după mari suferințe, să se întoarcă din drum și să o ia de la capăt.

Cuvinte cheie

erotism, eroul lui Marin Preda, accidentalul relațiilor, alegeri existențiale.

Relația erotică din romanele lui Marin Preda stă în mod cert sub semnul accidentalului care modifică fundamental viața individului, sub semnul fatalității căreia omul i se supune orbește. Aflat la răscrucea dintre drumuri, eroul predian se găsește în incapacitatea de a o lua într-o anumită direcție, în imposibilitatea de a face o alegere. Ce se întâmplă cu el în momentul decisiv? Interesant de reținut, cu foarte puține excepții, eroii predieni nu fac o alegere bună și vor fi nevoiți, după mari suferințe, să se întoarcă din drum și să o ia de la capăt.

Cuplurile se fac și se desfac și totuși ei nu disperă în a căuta esența fericirii care constă în realizarea echilibrului și a seninătății interioare. Deși toți trăiesc la un moment dat drama singurătății, sunt convinși că fericirea există în ei înșiși, e un dat primordial ca și libertatea, dar nu știu să-i vadă adevăratul chip. Ei nu renunță să îl caute pe “celălalt” prin care propriile lor ființe se pot împlini.

În toate relațiile erotice se pleacă de la uimire și se ajunge la durere fiindcă “sîntem prea neatenți sau prea preocupați de noi înșine ca să ne cunoaștem unii pe alții” (Vauvenargues). Oamenii sunt prea grăbiți, presați de timpul neîndurător, se tem să nu rateze ocazia de a-și găsi jumătatea.

Toate legăturile încep cu o iluminare, apoi prin bruscarea “zidurilor de apărare” ale sinelui lor se produce ruperea cercurilor ființei interioare și intrarea în celălalt. A locui în alcineva și a te lăsa locuit, a trăi tu viața lui și el pe a ta într-o contopire totală, la aceasta tind eroii predieni, care se dovedesc a fi niște cotropitori, niște invadatori ai sinelui. Și par a se înrudi, din acest punct de vedere cu eroii lui Camil Petrescu, care oferă un șablon pe care ființa iubită trebuie să se muleze perfect pentru a atinge contopirea totală.

Personajele lui Preda sunt prea orgolioase; fiecare dorește să-și păstreze libertatea lăuntrică și astfel tensiunea creată produce o ruptură ce nu mai poate fi vindecată. Lipsa de comunicare de care ei dau dovadă se datorează faptului că indivizii se auto-cenzurează, se ascund în spatele tăcerii, glumei, al minciunii, joacă teatru, manipulează sensurile cuvintelor și gesturilor. Astfel se ajunge la o înstrăinare care afirmă absența celui de lângă tine și se termină cu o despărțire, privită ca repetiție a morții, ce duce la sfârșirea sufletelor. Ieșirea din celălalt e mult mai dureroasă decât intrarea fiindcă totul e o pierdere, o risipire de sine și va dura mult timp până ce eroul va ajunge la “sotiria”, la redobândirea întregului său.

Eroii nu au timp, nu ajung să se cunoască cu adevărat în mod reciproc, în schimb se inventează și se reinventează, iau iluziile lor drept realitate și se îndrăgostesc de ele. Eroticul la Preda e o reflectare în oglindă, dar cu două înțelesuri – cele arătate de Raphael în Mirami: “Spun că pentru unii oglinzile au fost o hieroglifă a adevărului întrucât dezvăluie orice lucru care li se înfățișează, așa cum adevărul iese întotdeauna la iveală. Pentru alții, dimpotrivă, ele au fost simboluri ale amăgirii pentru că deseori arată lucrurile altfel decât sunt.” Problema constă în faptul că eroul lui Preda nu va putea niciodată să discearnă partea adevărată de cea falsă. “Primul demers al spiritului constă în a distinge ceva ce este adevărat de ceea ce este fals. Totuși de îndată ce gândirea reflectează asupra ei însăși, ea descoperă, de la bun început, o contradicție” (A.Camus- “Mitul lui Sisif”).

Asumarea senzuală în relația erotică se realizează prin anularea actului verbal și înlocuirea lui cu tăcerea expresivă, gestică semnificativă, privirea participativă, râsul revelator și poziția transfiguratoare a corpului emițând un magnetism sexual.

Personajele din romanele lui Marin Preda sunt condamnate de către propriile lor destine, precum eroii din tragediile antice; ei nu se pot accepta așa cum sunt. “Nu putem fi ce nu sintem” – sunt

condamnate de propria lor trufie de a ieși din tiparele stabilite. Inculpații la dosarul fericirii, bolnavii de maladia fericirii pornesc în căutarea fericirii și aproape întotdeauna eșuează; fiecare luptă (pentru că orice încercare de apropiere este o luptă) are ca rezultat o despărțire. Problema păstrării identității duce la nașterea tragediei; atingerea unui echilibru este ceva de neconceput în această lume în care nu există decât a da totul sau a primi totul. “Ce doresc unul de la altul? Ce vrea să smulgă unul din celălalt? Nimic altceva decât ceea ce e celălalt, ceva indefinit, clasificabil...” (“Cel mai iubit dintre pământeni”, vol.2, pag. 143)

Orice capăt de drum e începutul unui nou drum, nu poți așa ușor să renunți la propriile iluzii; omul e asemeni firului de nisip, pe care furtuna îl împrăstie și se depune în altă parte, dar lovit cu ciocanul se sfărâmă. Atunci apare revelația disarmoniei și a faptului că ai mers pe un drum greșit. Personajele din romanele lui Preda forțează destinul, caută alte experiențe revelatoare, nu cred că drama poate apărea în viețile lor; ei cad și se ridică cu încăpățănare, de fiecare dată, și poartă cu ei o mare uimire că au fost loviți în același fel. Uimirea faptului că asta li s-a putut întâmpla lor îi paralizează pe moment și le oferă un răgaz pentru a analiza toate variantele posibile. Rezultatul nu poate fi decât un plus de amărăciune.

Există oare o undă de masochism în fiecare din ei, de nu se pot scutura de răul în care sunt prinși și în care dimpotrivă se adâncesc tot mai mult, în mod voit? Se poate întâmpla ca un ceas de fericire să treacă pe lângă ei fără să realizeze asta, dar suferința își face loc întotdeauna în mod vizibil. Eroii lui Preda nu sunt pregătiți să-și asume singurătatea și vor fi proiectați cu fața spre viitor. “Cine ne impune această cursă ale cărei consecințe nu sunt pe deplin previzibile și care ne duce pe un drum pe care scrie; întoarcerea e imposibilă?” Cu fiecare picătură scursă din robinetul suferinței, răul pătrunde tot mai adânc, rana se lărgeste tot mai mult. Este oare răul esențial în viețile lor, la fel cum este speranța că în lume trebuie neapărat să existe fericire?

Optimismul lui Petrini, personajul principal din “Cel mai iubit dintre pământeni” este, în fapt, unica lui șansă de supraviețuire, unica modalitate de a-și salva conștiința din grozăviile trăite. Mult mai târziu, el va descoperi că în ființa noastră, odată cu apariția dragostei, își face simțită prezența un animal care mușcă din noi cu atât mai mortal cu cât iubim mai mult. Târzia revelație a acestui fenomen îl va

costa risipirea vieții pentru că de teama ca nu cumva să rateze clipa unică, el se va arunca în vârtoarea vieții cu toată ființa, fără a se gândi la consecințe. “Când iubești, iubirea trebuie împlinită, orice-ar fi, fiindcă nu se știe dacă te vei mai întâlni vreodată cu clipele acelea.” (vol. 1, pag. 135). Bruscat în intimitatea sa, Petrini va ajunge să se implice în relațiile din viața sa mai mult decât partenerele lui fiindcă femeia e o cetate greu de cucerit, ce ascunde comori de preț.

Întâmplarea care se joacă cu viețile oamenilor, imprevizibilul ce joacă feste destinului provocând dezordine și uneori adevărate tragedii, aduce în viața lui Petrini patru femei, patru relații fatale, toate sortite eșecului. Fiecare vrea să facă să triumfe doar adevărul lui asupra celui alt, iar adevărul partenerului e preluat trunchiat și mai întotdeauna înțeles pe dos.

Întâlnirea cu Nineta Romulus se desfășoară ca un dans erotic de laponă Enigel cu înlănțuiri și alunecări furișate în intimitatea bărbatului; senzualitatea fetei îl paralizează, apoi când se trezește în interiorul ființei ei, o imensă bucurie îl invadează și brusc se îndrăgostește. Încercarea de a întemeiere a unei familii, de așezare și găsire a unui echilibru eșuează din start deoarece, cu simplitatea și sinceritatea ei, Nineta se declară adepta unei iubiri de moment, nu pentru toată viața și pentru o unică persoană: “Vreau să iubesc pe cine vreau eu și când nu o să mai fie iubire cu unul schimb bara în altă direcție” (vol. I, pag. 51)

Căprioara îl cucerește prin sinceritatea abordării ei. Îndrăgostit din nou, subit, Petrini va cunoaște la scurtă vreme suferința și își va pierde seninătatea dintâi. Trădarea aduce în viața lui întrebarea “de ce?”. Luciditatea intră pe aceeași poartă cu drama. Eroii lui Preda complică lucrurile căutând înțelesuri care nu se arată; nu se mulțumesc cu aparența lucrurilor și coboară în adâncuri, provocându-și răni dureroase; se agață de cele mai neînsemnate coincidențe văzând în ele anumite semne. Ispita lucidității provoacă chinul.

Apariția meteorică prin mulțime a “trecătoarei iubite, cu un destin necunoscut”, înainte ca Petrini să știe ceva despre persoana Matildei, soția prietenului său, constituie momentul aflat sub semnul zodiei care va marca viața viitoare a personajului. Nu este o simplă dragoste la prima vedere, ci este ca și cum o undă electrică îi străbate concomitent pe amândoi, ca și cum destinul i-a atins cu aripa și a suflat asupra lor. Iubirea Matildei e o iubire ucigătoare; deși naște iubiri pătimase în alte suflete, ea se va hrăni din substanța lor, căutând

să le macine prin transformarea iubirii în ură cu efect otrăvitor; este în același timp și o iubire sinucigașă căci se devoră pe sine prin neputința de a păstra dragostea vreunui bărbat.

O floare pe biroul său o aduce în viața lui Petrini pe Suzy Culala. Ea pătrunde nu brutal, precum Matilda, ci ca o adiere de vânt proaspăt prin fereastra uitată deschisă. Prima reacție a lui Petrini e un salt înapoi în sinele său, cu armele pregătite pentru a rezista atacului. La timida lui apropiere din curiozitate, ea năvălește ca o lavă clocotitoare. Victor nu se poate desprinde de ființa ei, deoarece corpul femeii transmite emanații hipnotice. Deși o parte a interiorului lui Petrini rămâne rece și insensibilă, o altă parte, cea transmisă de Suzy, se îndrăgostește de femeie. Imaginea ei proiectată în interiorul lui se îndrăgostește de propriul prototip exterior. În schimb imaginea lui transmisă spre ea nu se întoarce îmbogățită.

Polina din romanul “Moromeții” e cel mai puternic tip de personaj feminin din opera lui Preda. Prin iubirea ei totală, fata reușește să unească ființa ei și a soțului într-una singură. Ea este principiul activ al cuplului dar deși acțiunile pornesc de la ea, face așa încât să pară că inițiativa vine din partea bărbatului, iar nevasta merge doar în urma lui. Polina are o conștiință foarte clară a ideii de cuplu care presupune folosirea pronumelui la persoana I plural. Din dragoste pentru Birică, Polina înfruntă satul, prin încălcarea codului etic și propria ei familie, prin faptul că-și revendică partea ei de pământ.

Marioara Fântână reprezintă tăria de a iubi fără reciprocitate. Niculaie e idealul spre care ea aspiră și spre care migrează, dar cu cât vrea mai mult să se apropie de el, cu atât mai mult acesta se îndepărtează. Ea îl alege și îi face curte, fără nici o speranță, căci Niculaie o ignoră complet. Încălcând și ea codul moral al satului, umilită în fața tuturor, Marioara se încapățânează cu disperare să lupte cu indiferența băiatului. Expedițiile întreprinse spre a-l cuceri înscriu în viața satului un chinuitor turnir al iubirii.

Mircea Iorgulescu a numit “Risipitorii”, “o carte a nunții” pentru că țelul spre care merg toți eroii e întemeierea unei familii, formarea unui cămin ca spațiu al seninătății și echilibrului intim. Destinul însă, îi va arunca din satisfacție în eșec, din bucurie în durere, viața omului fiind alcătuită din flux și reflux. Singurul cuplu care rezistă timpului, Petre Sterian – Rodica a trecut și el prin acel moment care hotărăște ruptura sau continuarea drumului împreună; dacă cei doi rezistă, acest moment va solidifica și mai bine legătura lor.

Constanța, deși pare că pornește trează la drum, că e lucidă și știe încotro o duc pașii, se va dovedi că atunci când s-a căsătorit cu doctorul Munteanu, reacțiile ei nu fuseseră tocmai bune și că nu părăsise cu totul starea ei de năuceală. Capabilă de o dăruire totală, Constanța se vede trădată; spaima de singurătate pune stăpânire pe inima și mintea ei. Descoperă golul din jur și golul din ea și nu poate realiza cum de s-a întâmplat să nu fie nimeni care să umple acest gol, să fie co-spațial cu ea; totul explodează în și ea se îmbolnăvește de singurătate.

În “Intrusul”, râsul și cântecul, împletite cu dansul pașilor pe acoperiș formează împreună un joc erotic de seducere a fetei de la geam; fata vine din lumină. “Lumina” ei și lumina soarelui intră în sufletul eroului care execută o mișcare de asimilare către acea lumină; devine una și aceeași cu lumina.

Preda a declarat la un moment dat că a scris această carte mai mult pentru personajul Maria Niculae, dorind să afle mai multe despre ea și încercând să-l determine pe cititor să o admire. Iubirea Mariei a fost caracterizată de A. Vlădescu ca “iubire nivelatoare” pentru încercările ei de a-l face pe erou să se integreze în “schemele rigide ale unei existențe limitate”. Adaptabilă, așa cum sunt toate femeile din universul predian, ea încearcă să-l tragă pe Surupăceanu după ea și să-l așeze într-o anumită rubrică a tabelului social. Nereușind, dragostea ei se transformă în ură. Toate încercările lui Surupăceanu de o recuperare din ghearele societății, de a o face să-și dea seama de pericolul în care a intrat, se vor lovi de un zid de indiferență și neînțelegere.

Marin Preda spunea că suferința e “un tezaur de care nu trebuie să ne rușinăm, dar pe care nu trebuie să-l mai sporim conștienți.” (“Intrusul”, pag. 52)

Bibliografie

- Preda, M. (1968). *Intrusul*. București: Editura pentru literatură
Preda, M. (1970). *Moromeții* (vol. 1, 2, 3). București: Ed. Minerva, col. BPT
Preda, M. (1972). *Risipitorii* (vol 1, 2). București: Ed. Minerva, col. BPT
Preda, M. (1975). *Delirul*. București: Ed. Cartea Românească
Preda, M. (1978). *Marele singuratic* (vol. 1, 2). București: Ed. Minerva, col. BPT
Preda, M. (1990). *Cel mai iubit dintre pământeni* (vol. 1, 2). Chișinău: Literatură artistică